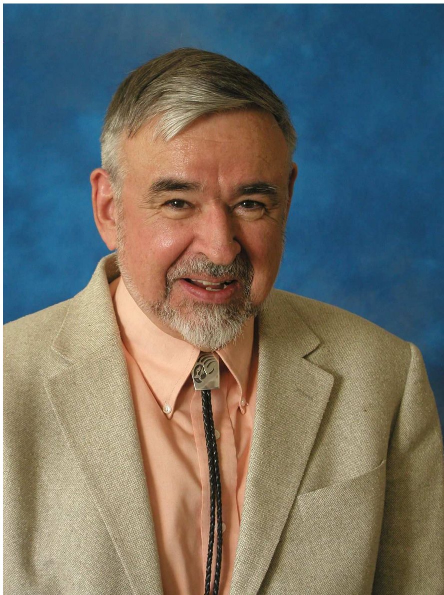
In memoriam

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

Karl Wilhelm Butzer (1934 - 2016)

Damià VICENS i Guillem X. PONS

Karl W. Butzer va néixer el 1934 a *Mülheim an der Ruhr* (Alemanya). El 1937 la seva família va fugir a Anglaterra per no combregar amb les idees del partit nazi, i el 1941 es va anar cap el Canadà. Va obtenir dos graus a la *University McGill* de Montreal, Matemàtiques (1954) i Meteorologia i Geografia (1955). Amb una beca d'intercanvi, va estudiar a *Bonn* (Alemanya) on va obtenir el doctorat de Ciències per Geografia Física i Història Antiga (1957). Va ser professor de la *Eidgenössische Technische Hochschule Zürich* (Suïssa), de la *University of Wisconsin-Madison*, de la *University of Chicago*, de la *University of British Columbia* i, finalment, del departament de Geografia i Medi Ambient de la *University of Texas* (Austin, Estats Units d'Amèrica).

El Dr. Karl W. Butzer va fer un treballs per norma general interdisciplinars, integrant segons el cas, una o vàries disciplines com poden ser la geologia, paleontologia, geomorfologia, geografia física, climatologia, geografia humana, arqueologia i antropologia. A ell se li deu la introducció de la geoarqueologia com a disciplina autònoma. Va publicar molt i a revistes molt diverses, moltes d'elles de màxim prestigi, entre elles *Science* i *Nature*, i va escriure 16 llibres, molts d'ells de referència per geògrafs, geomorfòlegs i arqueòlegs.

Karl W. Butzer i la seva dona Elisabeth Schloesser. Fotografia cedida per Mar Cuerda.

La principal recerca de Butzer es va centrar en les relacions entre el medi ambient i les persones prehistòriques o les societats més recents. En col·laboració amb una àmplia gamma de paleoantropòlegs i arqueòlegs, va treballar tant a escala regional com a escala microalimentària específica del lloc. Butzer es va comprometre amb una història mediambiental interdisciplinària, crítica pel recent canvi cap a un determinisme ambiental simplista i preocupat per les perspectives d'escalfament global.

Les principals zones de treball del Dr. Butzer foren a Àfrica (Egipte, Jordània, Etiòpia, Namíbia i Sudàfrica), a Amèrica central (Mèxic), a Austràlia, i a Europa a l'estat espanyol (Catalunya, Sòria, Castelló, etc., a la península Ibèrica, i Mallorca a les Illes Balears) i darrerament a Xipre.

Amb aquesta necrològica, però, volem destacar la importància de l'impuls que Butzer realitzà per a la internacionalització del Quaternari de les Balears, quasi sempre de la mà del seu amic, Joan Cuerda Barceló. Amb motiu del llibre homenatge a Joan Cuerda vàrem tenir ocasió de contactar amb ell i volgué plasmar les seves vivències amb Cuerda i ens demanà expressament que el seu text fou traduït al català (Butzer, 2007). Possiblement aquest treball fou el darrer que uní Butzer amb el Quaternari de les Balears. Així doncs, els primers treballs de Quaternari de les Balears foren publicades al Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears, i el darrer a una Monografia quaternària de la Societat, homenatge a Joan Cuerda.

El 2015 un de nosaltres (GXP) tot i tenir present la seva edat i desconeixedor del seu estat de salut, va fer un intent de contactar amb ell per a convidar-lo al tribunal de la tesi

doctoral de Damià Vicens. Malauradament, no va contestar aquesta iniciativa, i aquella il·lusió de poder comptar amb ell, novament a les Balears es va difuminar.

Butzer vingué per primera vegada Mallorca amb motiu d'una excursió de camp de l'Associació Internacional per a l'estudi del Quaternari (INQUA). El 6 de setembre de 1957 va tenir ocasió a cala Pudent d'observar les explicacions de Joan Cuerda i va quedar intrigat pel gruixuts sediments de terra roja. Dos anys més tard, Butzer i la seva dona durant la lluna de mel, varen visitar Mallorca i s'allotjaren a cala Figuera (Santanyí). Anant d'excursió per la zona li varen cridar l'atenció les eolianites quaternàries que hi havia adossades al penya-segats així com els paleosòls interdigitats entre elles. Butzer comentà que mai havia vist res semblant als manuals que havia llegit d'estudiant. És per això que es va posar en contacte amb en Cuerda, i varen visitar novament els jaciments de la badia de Palma.

El 1960, Butzer va passar mig any fent treball de camp a Mallorca, trescant la garriga costanera amb una motocicleta petita, cercant jaciments del Quaternari al peu dels penya-segats i dibuixant perfils. En Cuerda el va acompanyar amb una dotzena d'ocasions amb un Seat. L'any 1961 i 1962 es va reprendre el treball de camp i varen estudiar els jaciments de les costes de l'Est i Nortest de Mallorca, així com els ubicats a la costa sudoriental entre Andratx i cala Pi, en moltes d'ocasions amb la companyia d'Andreu Muntaner, l'altre quaternarista local que juntament amb Joan Cuerda havien estudiat el Pleistocè de la badia de Palma.

D'aquest temps, el propi Butzer, comenta vivències molt entranyables d'aquella Mallorca que voldríem ara recordar: "*Durant 1960 vaig passar mig any fent treball de camp a Mallorca, trescant per la garriga costanera amb una motocicleta petita, cercant nous jaciments de Quaternari davall dels penya-segats esquerps i dibuixant perfils. Cuerda em va acompanyar en una dotzena d'ocasions, proporcionant-me el luxe del seu SEAT indomable. Alguns d'aquests jaciments (especialment Punta Sa Plana) estaven en una possessió prop de l'extrem sud de l'illa, i la gent de Santanyí m'havia advertit que hi havia un garriguer que era molt agressiu. M'havia introduït sempre a aquesta finca de forma discreta, però Cuerda se'n va riure quan li vaig explicar. Ell em va tranquilitzar dient-me que segons les lleis espanyoles tradicionals, els primers 15 m de la costa pertanyien al Rei. Però malgrat el que deien "Las Siete Partidas [de Alfonso X el Sabio]", al cap de poc temps el guarda ens "detingué" apuntant-nos amb una escopeta de dos canons. Cuerda va encetar una conversació voluble, i com a concessió, el guarda ens va portar a la residència del senyor que resultà ser un gran casal. S'Avall era una finca absolutament tancada amb parets i reixats de filferro amb pues. Però l'administrador, Sr. Burguera, era raonable i ens explicà que aquella possessió pertanyia al magnat Joan March. Ens va donar un permís manuscrit per moure'ns per allà on volguéssim i que ningú ens molestés. Mai més ens varen abordar agressivament i fins i tot, en certa ocasió, aquell garriguer ens va ajudar*".

Durant 1961, Butzer i Cuerda varen fer un viatge a Eivissa i Formentera. A Formentera varen descobrir un horitzó faunístic a + 46 m prop de Sant Ferran, com a resultat de demanar als pagesos si havien vist roques amb copinyes. Llogaren un bot de rems i navegaren a través de les aigües tranquil·les entre els illots entre Formentera i s 'Espalmador. Entre l'epistolari de tots dos, Cuerda també conservava aquests records, puix que en una carta es parlava de "*aquellos benditos tiempos en que recorríamos juntos el Pleistoceno de los islotes de Formentera* "(20-11-85).

Karl W. Butzer (primer per la dreta) durant les seves campanyes per terres valencianes en la dècada dels vuitanta, junt amb Joan F. Mateu i Vicenç M. Rosselló. Fotografia reproduïda de Gómez-Pujol i Pons (2007). La geomorfología litoral de Mallorca cuarenta y cinco años después. *In:* Fornós, J.J., Ginés, J. i Gómez-Pujol, Ll. (eds.). Geomorfología Litoral: Migjorn y Llevant de Mallorca. Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 15: 17-37.

Fou fruit d'aquesta col·laboració, en la que Butzer estava en l'inici de la seva carrera i encara era poc conegut, que varen comprendre el Quaternari de les Balears. Era una fase on els seus estudis se caracteritzaven per a tenir una base molt geològica per a donar pas a aspectes geomorfològics i climatològics del Quaternari o un aspecte més paleontològic en cas de col·laborar amb en Cuerda.

En Butzer va estar temps en tornar a Mallorca, així varen passar quasi dos decennis. El 1979, els Drs. Bartomeu Barceló i Vicenç M. Rosselló, que ja coneixia en Butzer de les estades anteriors a Mallorca, el convidaren al *VI Coloquio de Geografía* a Palma, organitzat per la *Asociación de Geógrafos Españoles*. En aquesta ocasió va tornar a visitar, juntament amb en Cuerda, distintes localitats al voltant de cala Pi i es va fer una nova seqüència estratigràfica del Banc d'Eivissa.

De llavors ençà, no tornà a Mallorca, emperò sempre en va tenir bon record i, des de la Societat d'Història Natural de les Balears, i malgrat la distància que ens separava, nosaltres el tenim i el tendrem sempre d'ell. Karl W. Butzer, un geògraf, ecologista cultural i arqueòleg ambiental, un erudit polifacètic, ens va deixar, a la ciutat d'Austin (Texas), el 4 de maig de 2016, a l'edat de 81 anys.

Bibliografia referida o relacionada a les Illes Balears ordenada cronològicament. S'ha de comentar que alguns dels treballs internacionals esmentats cercaven exemples de les Balears:

Butzer, K. W. i Cuerda, J. 1960. Nota preliminar sobre la estratigrafía y la paleontología del Cuaternario marino del Sur y S.E. de la isla de Mallorca. *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares*, 6: 9-29.

Butzer, K. W. i Cuerda, J. 1961. Formaciones cuaternarias del litoral Este de Mallorca (Canyamel – Porto Cristo). *Bol. Soc. Hist. Nat. Baleares,* 7: 3-29.

Butzer, K.W. 1961. Paleoclimatic implications of pleistocene stratigraphy in the mediterranean area. *Annals of the New York Academy of Science*, 95: 449-456.

Butzer, K.W. 1962. Coastal geomorphology of Majorca. *Annals of Asoc. American Geographers*, 52 (2): 191-212.

Butzer, K. W. i Cuerda, J. 1962a. Coastal stratigraphy of Southern Mallorca and its implications for the Pleistocene chronology of the Mediterranean Sea. *Journal of Geology,* 70,4: 398-416.

Butzer, K. W. i Cuerda, J. 1962b. Nuevos yacimientos marinos cuaternarios de las Baleares. *Notas y Comunicaciones Inst. Geol. Min.,* 67: 25-70.

Butzer, K.W. 1963. Climatic-geomorphologic interpretation of pleistocene sediments in the eurafrican subtropics. *Viking Fund Publications in Anthropology*, 35: 1-27.

Butzer, K.W. 1964. Pleistocene cold-climate phenomena of the island of Mallorca. *Zeitschrift für Geomorphologie*, 8 (1): 7-31.

Butzer, K. W. 1975. Pleistocene litoral sedimentary cicles of the Mediterranean Bassin. A Mallorca view. *In*: Butzer, K. W. & Isaac, G. L. (Eds.). After Australopithecines: Stratigraphy, Ecolgy and Culture Change in the Middle Pleistocene 25-72. The Hague.

Butzer, K. W. i Cuerda, J. 1983. Mesa redonda sobre el Cuaternario. VI Coloquio de Geografía. 683-702. Palma de Mallorca. Asociación de Geógrafos Españoles.

Butzer, K.W. i Cuerda, J. 1983. Pleistocene sea-level stratigraphy of Mallorca. *Revue de Géologie Mediterranéennee*, 20: 259-270.

Butzer, K.W. 1985. La estratigrafía del nivel marino en Mallorca en una perspectiva mundial. En: *Geomorfología Litoral y Cuaternario*. Homenaje a Juan Cuerda, pp. 17-33. Universitat de València, Zuric Eidgenössgiche Technische Hochschule, Universitat de Palma de Mallorca. Valencia.

Butzer, K.W. 2007. Personal recollections of Juan Cuerda: friend, colleague and mentor / Vívències personals amb Juan Cuerda: amic, col·lega i mentor. *In:* Pons, G.X. i Vicens, D. (Edit.). Geomorfologia Litoral i Quaternari. Homenatge a Joan Cuerda Barceló. Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 14: 25-35. Palma de Mallorca.

Per a sabre més de Karl W. Butzer

Doolittle, W. E. 2016. Karl W. Butzer: Interdisciplinary mentor. *PNAS*. October 11, vol. 113, no. 41: 11382–11383.

Knapp, G . 2016. In Memoriam. Karl Butzer, Latin Americanist Geographer. *Journal of Latin American Geography*, 15(2): 167-171.

Turner II, B. L. 2017. Karl W. Butzer 1934-2016. *Biographical Memoirs. National Academy of Sciences*, 9 pp. www.nasonline.org/memoirs

Pàgines web:

https://www.researchgate.net/scientific-contributions/73714357_Karl_W_Butzer
Sociedad Española de Geomorfologia: www.geomorfologia.es

Universitat de València: www.uv.es/uvweb/departamento-geografia/es/
University of Texas: www. sites.utexas.edu/butzer/